

Bioforsk Rapport

Vol. 2 Nr. 98 2007

Skjøtselsplan for øya Skjærvær

Vegaøyen verdensarv, Vega kommune i Nordland

Lise Hatten og Thomas Holm Carlsen

Bioforsk Nord, Tjøtta

Hovedkontor
Frederik A. Dahls vei 20,
1432 Ås
Tel.: 03 246
Fax: 64 94 70 10
post@bioforsk.no

Bioforsk Nord, Tjøtta
8860 Tjøtta
Tel.: 03 246
Fax: 75 04 40 31
tjotta@bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Skjøtelsesplan for øya Skjærvær. Vegaøyen verdensarv, Vega kommune i Nordland			
<i>Forfatter(e)/Autor(s):</i> Lise Hatten og Thomas Holm Carlsen			
<i>Dato/Date:</i> 28.09.2007	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 4210042	<i>Arkiv nr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr. Report No.:</i> 98/2007	<i>ISBN-nr.:</i> 978-82-17-00264-2	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 22	<i>Antall vedlegg/Number of appendix:</i> 2
<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Vega kommune		<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Jens Einar Johansen (rådmann)	
<i>Stikkord/Keywords:</i> Kulturlandskap, Vegaøyen verdensarv, Skjærvær, skjøtsel, restaurering, vegetasjonskartlegging, Helgeland, gjengroing, beiting, slått		<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark	
<i>Sammendrag</i> Skjøtelsesplanen for Skjærvær baserer seg på overordnet kartlegging av vegetasjon knyttet til kulturlandskapet, samt kunnskap om tidligere arealbruk og historie. Det er utarbeidet vegetasjonskart for øya. Planen anbefaler tiltak for restaurering og skjøtsel av landskapet på Skjærvær i form av sauebeiting, slått og åker, samt tiltak mot erosjon.			

Ansvarlig leder/Responsible leader

Prosjektleder/Project leader

Håkon Sund

Lise Hatten

Forord

Skjøtselsplanen for Skjærvær er skrevet på oppdrag av Vega kommune. Den er finansiert av Fylkesmannen i Nordland, Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega kommune. Planen er en av flere skjøtselsplaner for Vegaøyen verdensarvområde. Planen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel i Skjærvær. Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelingen, har ansvaret for å utarbeide høringsdokument basert på planen, og gjennomføre en høringsrunde blant grunneiere og interessegrupper.

Tjøtta, 28. september 2007

Lise Hatten

Innhold

1.	Sammendrag.....	4
2.	Innledning.....	5
3.	Geografiske og økologiske forhold.....	7
3.1	Beliggenhet i øygarden.....	7
3.2	Topografi, geologi og viktige økologiske faktorer.....	7
4.	Bruksstruktur og historisk arealbruk.....	8
4.1	Historisk arealbruk.....	8
4.1.1	Bruken av innmarka.....	8
4.1.2	Bruken av utmarka.....	8
4.1.3	Husdyr.....	8
4.2	Dagens bruk.....	9
5.	Spesielle forhold.....	11
6.	Vegetasjon.....	12
6.1	Vegetasjonskartlegging.....	12
6.2	Hovedtrekk i vegetasjonen.....	14
7.	Restaurering og skjøtsel.....	15
7.1	Viktige faktorer for anbefalte tiltak på Skjærvær.....	15
7.2	Anbefalte tiltak.....	16
7.3	Antall beitedyr.....	20
7.4	Utstysrbehov.....	20
7.5	Måling og oppfølging.....	21
8.	Litteratur.....	22

1. Sammendrag

Skjøtselsplanen for Skjærvær baserer seg på overordnet kartlegging av vegetasjon knyttet til kulturlandskapet, samt kunnskap om tidligere arealbruk og historie. Det er utarbeidet vegetasjonskart for øya. Planen anbefaler tiltak for restaurering og skjøtsel av landskapet i Skjærvær.

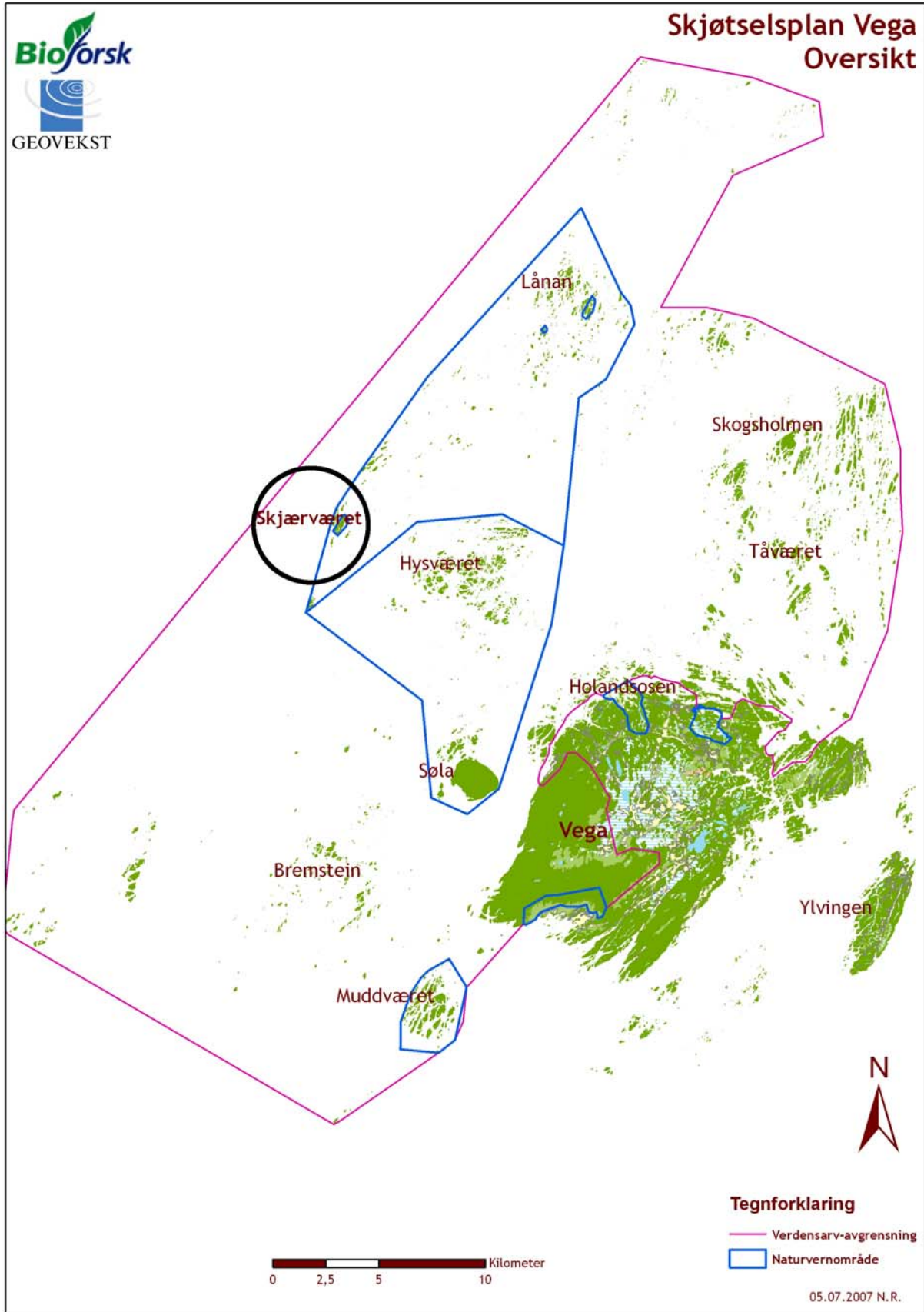
2. Innledning

Vegaøyan verdensarvområde som fikk sin status etter vedtak i UNESCO i 2004 ligger i Vega kommune og er en del av Helgelandskysten, i den sørlige delen av Nordland fylke. Vegaøyan består av mer enn 6500 små øyer, holmer og skjær, men også deler av hovedøya, Vega, er med i verdensarvområdet. Verdensarvområdet er på 1037 km². Av dette er 69 km² landareal. UNESCOs innskrivingstekst er konsis, og framhever grunnlaget for verdensarvstatusen som ligger i kulturlandskapet som er skapt av fiskerbondens mangesysleri med landbruk, fiske og ærfugl.

Fra å tidligere være bebodd, er øygarden i Vega i dag så godt som helt fraflyttet og brakklagt, med unntak av hovedøya Vega og naboøya Ylvingen. Omkring femti øyer beites i dag med sau. Storfé beiter på to øyer. Landskapet i øygarden er i dag under gjengroing, og mange biologiske, kulturhistoriske og landskapsestetiske verdier er truet.

På bakgrunn av momentene ovenfor skal det utarbeides planer for skjøtsel av kulturlandskapet i Vegaøyan verdensarvområde. Planene inkluderer ikke dunvædriften og kulturminner. For disse temaene utarbeides egne planer. Foreliggende plan dekker øya Skjærvær, se beliggenhet i Figur 1. Det har vært et ønske fra Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen, at skjøtelsesplanen skulle være så kort og konkret som mulig. Vi har derfor valgt å presentere restaurerings- og skjøtelsesanbefalingene på en praktisk og summarisk måte, samt gjøre bakgrunnsinformasjonen så kort og konsis vi synes vi kunne. Den kan derfor for noen synes noe knapp. Noe mer detaljert informasjon om historie, kulturlandskapsverdier og arealbruk i Vegaøyagarden finnes i Elven m. fl. (1988), Hatten m. fl. (1995), Sandvik (1997), Sickel (1997), Virik & Øen (1997), Hatten (2000), Hatten & Norderhaug (2001) Hatten m. fl. (2001), Hatten m. fl. (2002) og Johansen & Næss (2002).

Skjøtelsesplanen for Skjærvær baserer seg på en overordnet kartlegging av vegetasjon knyttet til kulturlandskapet, innhentet kunnskap om tidligere arealbruk, samt to hovedfagsoppgaver fra Norges Landbrukshøgskole (Sandvik (1997) og Virik & Øen (1997)).

Figur 1: Oversiktskart over Vegaøyane verdensarvområde. Skjærvær er markert med svart sirkel.

3. Geografiske og økologiske forhold

3.1 Beliggenhet i øygarden

Skjærvær er en meget eksponert øygruppe nordvest for Hysvær (figur 1), med storhavet som nærmeste nabo. Sammen med Bremstein, Nordvær, Flovær og Lånan utgjør Skjærvær yttergrensa i vest for Vegaskjærgården.

3.2 Topografi, geologi og viktige økologiske faktorer

Skjærværet består utenom hovedøya, Skjærvær, av Tennskjæret, Slynga, Kleppan, Kråksundholman og Tennholmen. Det er kun hovedøya Skjærvær som omfattes av skjøtselsplanen. Skjærvær er en langstrakt bergkulle på ca. 900 x 200 m. Det høyeste punktet er 24 m.o.h. Bergrunnen består hovedsakelig av konglomeratisk kalkglimmerskifer på østsida og kalkglimmerskifer og kalksilikatgneis på den vestre delen, noe som gjenspeiles i det svært oppsprukne landskapet på Skjærvær.

Området er en del av sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon (O3h) og har et termisk oseanisk klima (Moen 1998). Skjærvær og de ytterste øygruppene hører til de mest vintermilde delene av Nordland, og har januarmiddeltemperatur på over 0°C. Sommertemperaturene er relativt lave med i underkant av 13°C. Snittnedbøren pr. år er på under 1 200 mm.

Øygruppa er eksponert for påvirkning fra sjøen, særlig mot sørvest og vest. Sjøsprøyten står ofte over øyene på uværsdager. Yttersida av hovedøya er svakt skjermet av holmene utenfor. Skjærvær har en kile i sørvest, som fortsetter som et lågt dråg over til nordvestsida.

Vånd (*Arvicola terrestris*) er pr. i dag vanlig på Skjærvær, der den har hatt gode forhold og økt betraktelig i antall de siste årene. Tidligere ble våndbestanden holdt nede på grunn av slått og beite, hunder, katter og færre skjulesteder mot rovfugler og andre predatorer. Nå er imidlertid bestanden på øya så omfattende at de mange jordgangene den graver har ført til erosjon. Store mengder jord er allerede erodert vekk.

4. Bruksstruktur og historisk arealbruk

Øyas areal ble delt i to på starten av 1800-tallet, i Nordparten og Sørparten, med totalt tre eiere. Matrikkelen fra 1886 gav Skjærvær gårdsnummer 32 med bruksnummer 1 på Nordparten og bruksnummer 2 på Sørparten, slik det er den dag i dag. To familier med til sammen elleve personer bodde på Skjærvær i 1801. I 1914 ble jorda fra den tredje eieren solgt til oppsitterne på Nordparten og Sørparten. Skjærværfolket ble selveiere. I 1958 flyttet alle som bodde på Nordparten og kun en familie ble gjenværende på øya. Skjærvær ble helt fraflyttet i 1984, etter at kun en person hadde bodd der siden 1979. Opplysningene er hentet fra Johansen & Næss (2002).

4.1 Historisk arealbruk

Jordbruket var preget av en mosaikk av små, gjødsla innmarksareal og små eller store ekstensivt utnyttede slåtte- og beiteareal i utmarka. Utmarka var fordelt over flere øyer.

4.1.1 Bruken av innmarka

Figur 2 viser innmarks- og utmarksarealene på Skjærvær. Hovedsakelig er områdene midt på hovedøya innmarksområder mens områdene i nord og i sør er utmarksområder.

Engene ble utnyttet til gressproduksjon for å sikre vinterfôr til dyra. Engene ble stort sett kun overflatedyrka. Engene ble ofte beitet tidlig på vårparten og seint på høsten. Slåtten startet som oftest rundt midten av juli. Det ble slått både med ljà og med sigd. Sigd ble benyttet i områder med mye stein og mellom bygninger. Hovedsakelig ble gresset tørket på bakken, men i dårlig vær hendte det at det ble hesjet. I tillegg til gress ble også tang og tare benyttet som vinterfôr til dyra. Tang og tare ble også benyttet som gjødsel for å øke avkastningen på åker og eng på Skjærvær.

Få områder egnet seg til åker. Kun enkelte plasser var jorda dyp nok og så pass fri for stein at åker kunne bli spadd opp. Der det var lunt nok ble det dyrket korn årlig, vanligvis bygg. Da poteten kom i bruk, kunne et slags vekselbruk på åkerarealet drives. Poteten gav gode avlinger på små arealer.

All gjødsel fra husdyrene ble brukt på innmarka og først og fremst på åkrene. Markene på Skjærvær fikk tilført en del gjødsel fra ærfugl og hvitkinngås. Det er usikkert om tang og tare ble benyttet som gjødsel på Skjærvær. I senere tid, fra slutten av 1950-årene, ble det benyttet kunstgjødsel på innmarka.

4.1.2 Bruken av utmarka

Utmarka var fordelt på flere øyer og ble hovedsakelig benyttet til beite av både kyr og sau. Dyrene beitet på innmarka til midten av juni, for så å bli ført til utmarksbeitene. På Skjærvær var utmarka på den nordlige delen nord for "Hansaræva" og på den sørlige delen på Brandsøya, Midt-i-Skaftet og Sør-Skaftet (se figur 2). Kyrene vekslet på å gå på beite i utmarka på Skjærvær og på Tennskjæret, der det var en egen sommerfjøs. En okse beitet også på Tennskjæret. Sauene gikk på sommerbeite på Nordvær, men beitet også på Tennskjæret når det var lite mat i Nordvær.

4.1.3 Husdyr

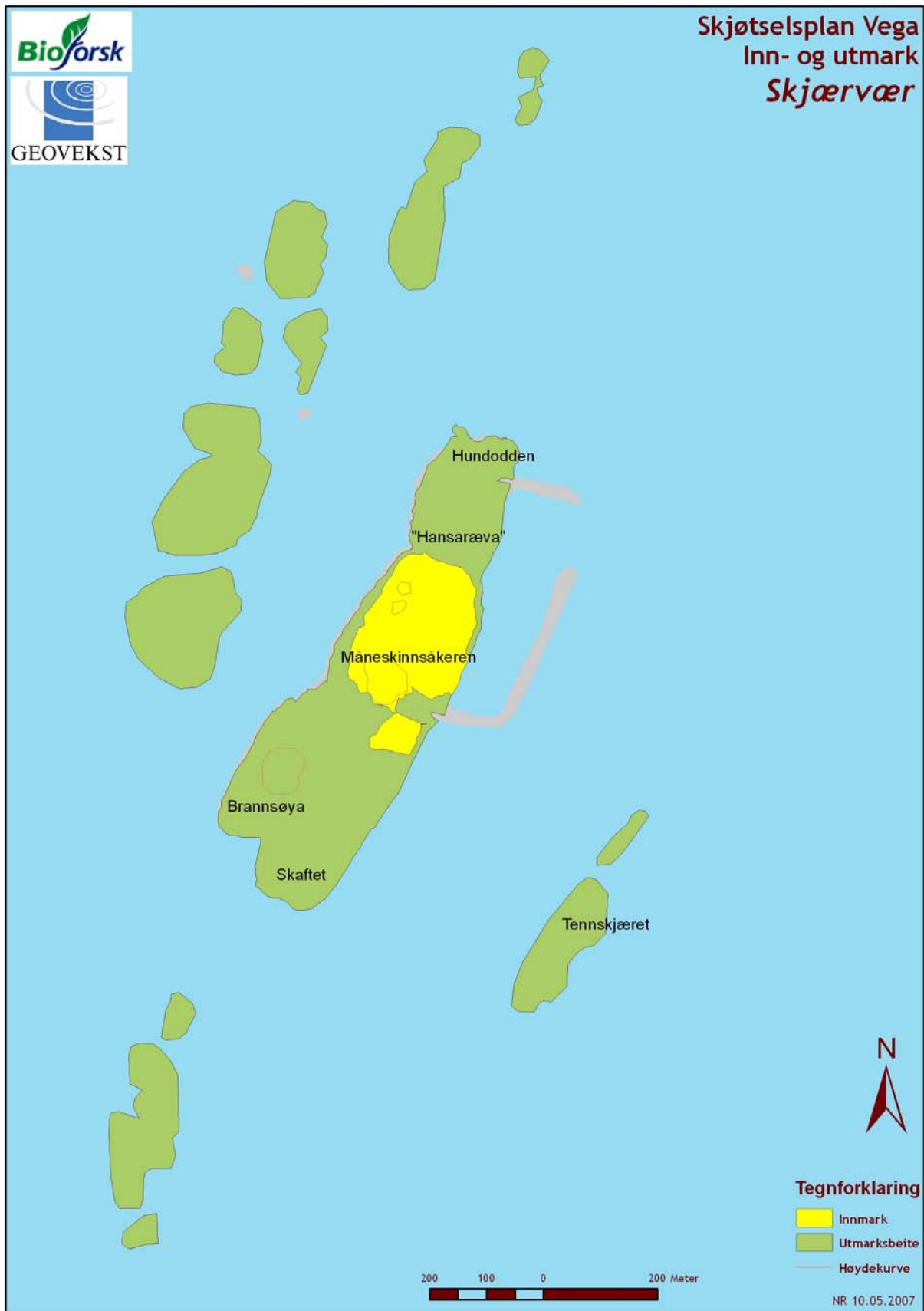
Fiskerbonden hadde ofte flere typer husdyr. Tellinga fra 1865 forteller at det var fem kyr av rasen Nordlandsfe, 20 sauer, to griser og fire geiter i Skjærværet. Det har ikke latt seg gjøre å finne fram til hvordan husdyrssammensetninga var i første halvdel av 1900-tallet.

4.2 Dagens bruk

På slutten av 1950-tallet ble saueholdet avviklet. Den siste kua ble solgt i 1979 og gårdsdrifta på Skjærvær ble avviklet da. Siden den tid har det ikke vært noen form for skjøtsel på Skjærvær, med unntak av sommeren 2006 da tre værer av rasen Gammelnorsk sau beitet her. Mangel på skjøtsel har ført til sterk gjengroing i de områdene som tidligere var innmark, samt en kraftig økning i våndbestanden og påfølgende erosjonsproblemer.

*Bilde 1: Tre bukker av Gammelnorsk sau er ikke tilstrekkelig for å holde gjengroingsartene nede på Skjærvær.
Foto: L. Hatten*

Figur 2: Oversikt over inn- og utmarka i Skjærværet med noen stedsnavn.

5. Spesielle forhold

Området fra Skjærvær og nordover til Lånan er vernet som naturreservat. Innen dette området ligger øyene Lånan, Flovær og Skjærvær som er vernet som fuglefredningsområde. Formålet med fredningen er å ivareta et nasjonalt verdifullt kystområde, med naturlig tilknyttet plante og dyreliv. Spesiell verdi knytter seg til området som rastelokalitet for hvitkinngås på vårtrekk, som hekke-, myte- og overvintringsområde for sjøfugl og til forekomst av spesielle plantearter/plantesamfunn. Verneområdet består videre av øygruppen Hysværet samt av Søla, som med sine 432 m.o.h. står i sterk kontrast til de øvrige øyene/øygruppene i verneforslaget. Området Hysvær-Søla er vernet som landskapsvernområde med dyrelivsfredning. I 1994 ble fiskeværret Skjærvær fredet av riksantikvaren etter Kulturminneloven, som et ledd i prosjektet "Vern av faste kulturminner langs kysten".

Skjærvær er, sammen med Lånan, av meget stor nasjonal botanisk verdi som artslokalitet og som plantegeografisk støttepunkt for forskning omkring frøspredning med fugl (Elven m.fl. 1988).

Det er et omfattende arbeid i gang med å restaurere og ta vare på bygningsmassen på Skjærvær. Øya er den eneste i verdensarvområdet der mye av den gamle og opprinnelige bygningsmassen er intakt. Øya er derfor mye besøkt. Landskapet på Skjærvær har dermed stor verdi som et visningsområde for publikum.

Bilde 2: Deler av bygningsmassen på Skjærvær med en storskarv i forgrunnen. Foto: T. H. Carlsen

6. Vegetasjon

6.1 Vegetasjonskartlegging

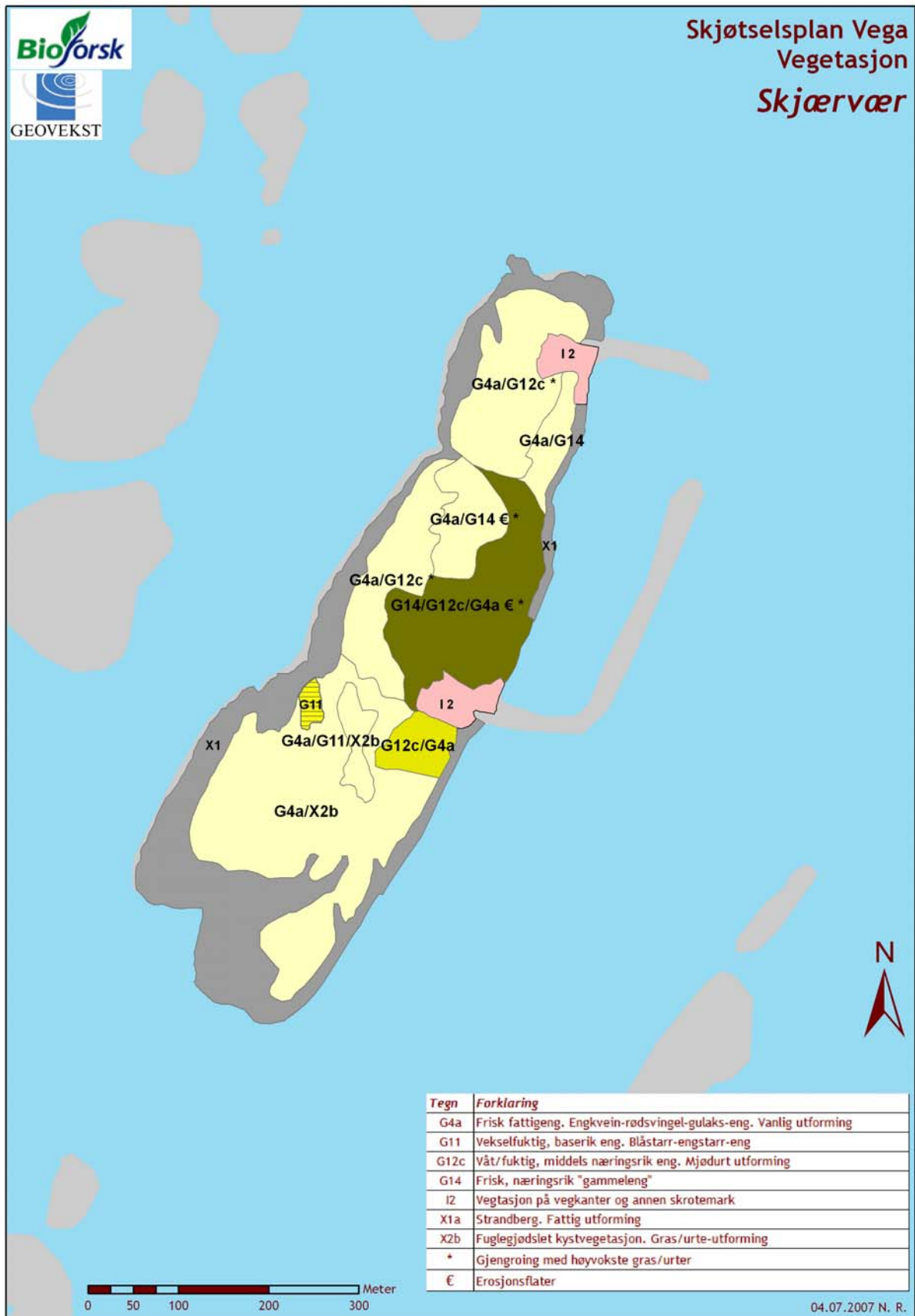
Vegetasjonskartleggingen ble utført ved feltbefaring i 2006. Under vegetasjonskartleggingen har vi brukt klassifikasjonssystemet i Vegetasjonstyper i Norge (Fremstad 1997) der det har vært mulig. En del vegetasjonstyper i Vegaøygarden finner vi imidlertid ikke beskrevet her. Disse er klassifisert på annen måte og kort beskrevet i foreliggende plan. Finansieringskilden ga oss i oppdrag å kun kartlegge på et nivå nødvendig for utarbeiding av skjøtelsesplaner for kulturlandskapsverdiene. Det er derfor i liten grad foretatt kartlegging av ulike vegetasjonstyper innen hovedgruppene skog, myr- og kildevegetasjon, vannkant-, vann- og flommarksvegetasjon, fjellvegetasjon og havstrandvegetasjon. I arealene kartlagt av NIJOS (Angeloff m. fl. 2004) har vi delvis konvertert deres kartlegginger til Fremstad-systemet, delvis foretatt egne tilleggskartlegginger.

Manuskartene fra feltarbeidet er digitalisert og de ferdige kartene fremstilt ved hjelp av GIS-programmet Arc View 9.2 og med bakgrunnskart fra GEOVEKST sin kartdatabase i målestokk 1:50 000. Ved feltregistreringene er det av ressursmessige hensyn kun i liten grad benyttet GPS for å koordinatfeste vegetasjonsgrensene. Det vil derfor være en viss feilmargin for grensene mellom vegetasjonstypene, og dermed også for grensene i skjøtelskartene. Mosaikkutforminger av vegetasjon er fremstilt som samletyper, der dominerende vegetasjonstype er angitt først. Unntak er mosaikker der vegetasjonstyper forekommer i svært små arealer. Der er forekomstene kun fremstilt med symboler på vegetasjonskartene. Eksempel på dette i Skjærvær er forekomstene av eroderte flekker med kun ett- og toårige arter. Slike forekomster er det ikke angitt areal for. På kartene er det også angitt eventuell gjengroing av vegetasjonen, og hvilke grupper av arter som er viktigste gjengroingsarter, eksempelvis høgvekste urter og gras.

Kartlagte vegetasjonstyper på Skjærvær er vist i Tabell 1 og kart over vegetasjonstypene i Figur 3.

Tabell 1. Kartlagte vegetasjonstyper på Skjærvær.

Vegetasjonstype	Areal, dekar	% av kartlagt areal
G11 Vekselfuktig, baserik eng	1,1	0,6
G12c/G4a Mosaikk Våt/fuktig midd. Næringsrik eng, mjødurtutforming/Frisk fattigeng, vanlig utforming	4,4	2,5
G14/G12c/G4a Mosaikk Frisk, næringsrik "gammeleng"/ Våt/fuktig midd. næringsrik eng, mjødurtutforming/Frisk fattigeng, vanlig utforming	23,1	13,1
G4a/G11/X2b Mosaikk Frisk fattigeng, vanlig utforming/Vekselfukitg baserik eng/Fuglegjødlets vegetasjon, gras/urt-utforming	3,2	1,8
G4a/G12c Mosaikk Frisk fattigeng, vanlig utforming/ Våt/fuktig midd. næringsrik eng, mjødurtutforming	30,3	17,2
G4a/G14 Mosaikk Frisk fattigeng, vanlig utforming/Frisk, næringsrik "gammeleng"	11,6	6,6
G4a/X2b Mosaikk Frisk fattigeng, vanlig utforming/ Fuglegjødlets vegetasjon, gras/urt-utforming	44,6	25,3
I 2 Vegetasjon på vegkanter/skrotemark	6,4	3,7
X1 Strandberg	51,1	29,1
SUM	175,9	100,0

Figur 3: Vegetasjonskart over Skjærvær. Mosaikkutforminger av vegetasjonstypene er fremstilt som samlegrepper der dominerende type er angitt først i tegnsettingen.

6.2 Hovedtrekk i vegetasjonen

Vegetasjonstypen bergstrand dominerer strandsonen rundt hele øya. Stranda grenser mot beitet og fuglegjødslet eng. Vegetasjonen overfor stranda er i hovedsak artsfattig, men har konsentrasjoner av noen regionalt interessante arter. Flekker av kalkkrevende vegetasjon forekommer. Resten av øya er dekt av fugle- og husdyrgjødslet eng med sumpvegetasjon i flere dammer og søkk. De frodige områdene på øya er under sterk gjengroing. Dominerende art er mjødurrt, men også stornesle, strandrør, smårørkvein og hundegras dominerer enkelte partier. Ved bebyggelsen har hageplanten blåmunke/prakttyrihjelm spredd seg over store områder. Forekomst av de ulike vegetasjonstypene er vist i Figur 3 og er nærmere beskrevet i Vedlegg 1.

*Bilde 3: Mjødurrt dominerer i de gamle, frodige innmarksarealene på Skjærvær. Stien til høyre er såvidt åpen.
Foto: L. Hatten.*

7. Restaurering og skjøtsel

7.1 Viktige faktorer for anbefalte tiltak på Skjærvær

Det finnes i dag ingen synlige rester etter noen slåttengvegetasjon på Skjærvær annet enn indirekte ved at de mest næringsrike områdene og de som tidligere var brukt til slåttemark i dag er sterkest gjengrodd. På grunn av områdets verdi innen bygningsvern, det aktive arbeidet med bevaring av disse verdiene samt at Skjærvær er ett av de værene man kan forvente vil bli mest besøkt i årene framover, foreslår vi at deler av den tidligere innmarka på sikt likevel blir behandlet som slåttemark. I tillegg anbefaler vi at man etablerer et par små åkerlapper hvor man dyrker potet og korn. Målet med dette er å skape et landskap som inneholder de elementene landskapet på Skjærvær hadde mens været ennå var bebodd og i bruk, og benytte dette i formidling av tidligere arealbruk.

På store deler av Skjærvær er vegetasjonen så sterkt dominert av gjengroingsarter at vegetasjonen må *restaureres* før man kan starte med ordinær skjøtsel. Viktigste gjengroingsart er mjødukt, men også strandrør, brennesle og hageplanten blåmunke/praktyrihjelms dominerer større arealer på øya. Dette er arter man ofte må behandle spesielt for å få bukt med dem. I beskrivelsen av anbefalte tiltak nedenfor deler vi derfor inn i en *restaureringsfase* og en *skjøtselsfase*. Etter at vegetasjonen på et areal er restaurert, kan man starte med ordinær skjøtsel.

Bilde 4: Blåmunken/praktyrihjelms ved bygningene har spredt seg mye og dekker relativt store arealer. Det er ønskelig å få fjernet mest mulig av denne planten og begrense utbredelsen. Foto: L. Hatten.

7.2 Anbefalte tiltak

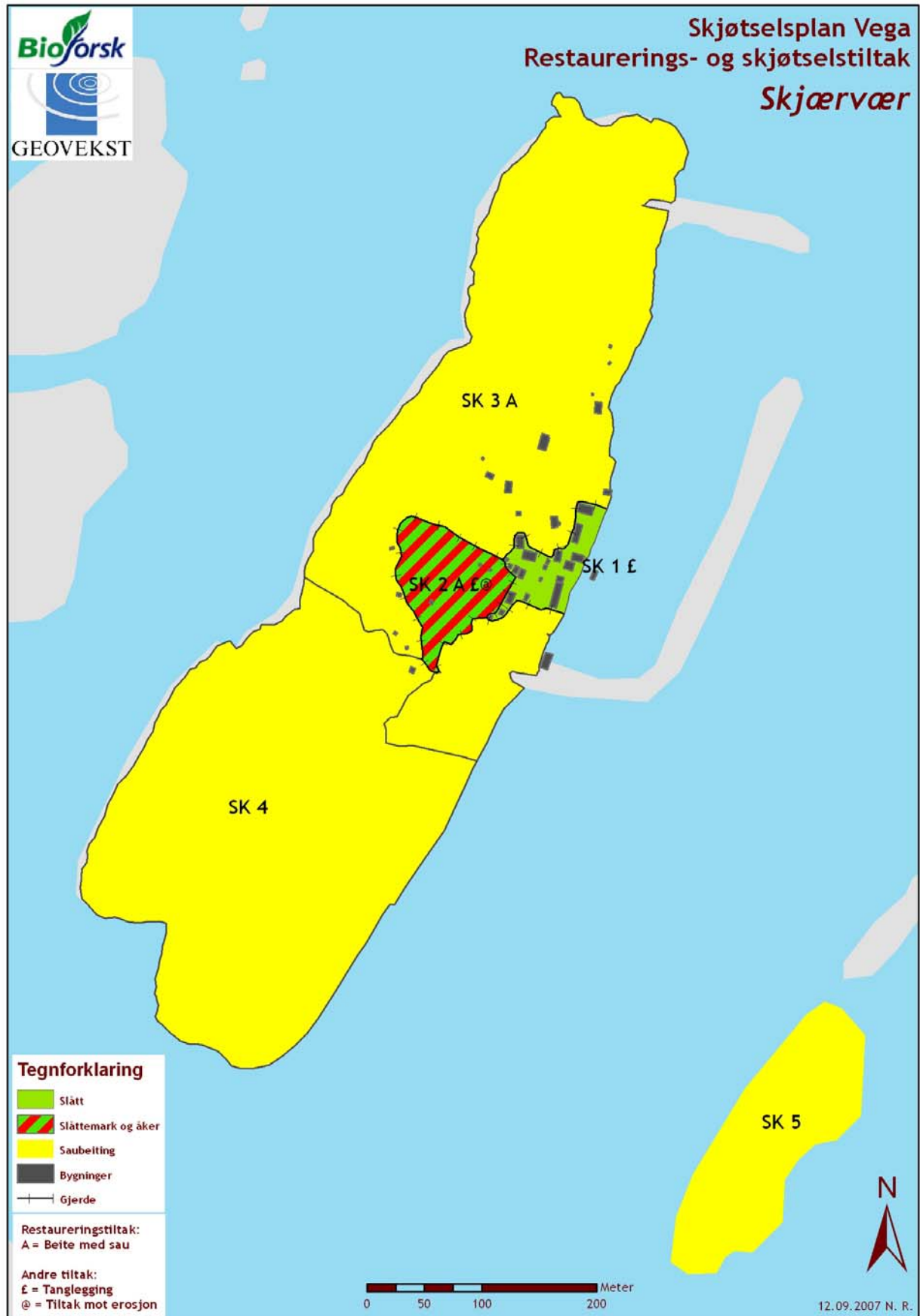
Arealene der tiltakene skal utføres er avmerket i Figur 4

Tabell 2. Oversikt over anbefalte tiltak på Skjærvær.

Sted/arealnavn	Karthenvising(se Figur 4)/ kommentar	Mål med tiltaket	Arbeidsbeskrivelse	Prioritet/tidsangivelse
Arealene ved den tetteste bebyggelsen	Sk1 På grunn av den omfattende bygningsmassen samt høg tetthet av ærfuglhus, vil det trolig være mest hensiktsmessig å holde beitedyr vekk fra dette arealet.	<i>Restaureringsfasen:</i> Gjenskape engvegetasjon ved å reversere gjengroing og erosjon.	<i>Restaureringsfasen:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Arealet gjerdes inn, se foreslått gjerdetrasé i Figur 4. • Arealer gjengrodd med mjødur, brennesle, høgvekste gras og blåmunke slås i månedsskiftet mai/juni (vurdere mulighet for å gi ærfuglvokter denne arbeidsoppgaven), samt rundt midten av juli • Erosjonsflater isås med så lokalt frømateriale av gras som mulig, omkring midten av mai (vurdere mulighet for å gi ærfuglvokter denne arbeidsoppgaven). Graset slås forsiktig når det er blitt ca. 15 cm høyt for å stimulere til sideskuddannelse. Kan så gjødsle med tang. • Det finnes lite erfaring med restaurering av tette gjengroingsflater med slått samt stabilisering av erosjonsflater under forhold som på Skjærvær. Tiltakene bør derfor evalueres årlig. • Vi forventer at restaureringsfasen kan vare 3-4 år, men dette er usikkert, og må evalueres. 	1 Restaurering fra 2008 og utover til engvegetasjon er reetablert, deretter skjøtselsfase.

Sted/arealnavn	Karthenvising(se Figur 4)/ kommentar	Mål med tiltaket	Arbeidsbeskrivelse	Prioritet/tidsangivelse
		<p><i>Skjøtselsfasen:</i> Opprettholde engvegetasjonen.</p>	<p><i>Skjøtselsfasen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Trolig vil dette arealet måtte forbli inngjerdet, av hensyn til bygningsmassen. • Arealet slås. Nødvendig hyppighet for å hindre ny gjengroing og erosjon er usikkert, men vi foreslår man forsøker med annethvert år. • Det vil være gunstig å legge på tang på svært skrinne arealer. 	
Måneskinnsåkeren/ Korshåjen	<p>Sk2</p> <p>Arealet er valgt ut fra nærhet til sti opp mot utsiktspunkt mye brukt av besøkende</p>	<p><i>Restaureringsfasen:</i> Gjenskape engvegetasjon ved å reversere gjengroing og erosjon.</p> <p><i>Skjøtselsfasen:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opprettholde engvegetasjonen 2. Gjenskape og drive slåtteng og åkerbruk på deler av arealet 	<p><i>Restaureringsfasen:</i> Sau slippes på beite så tidlig som mulig, anslagsvis rundt 20. mai, avhengig av tidlig eller sen vår. Tidlig i sesongen beiter sau godt på gjengroingsarter. Beitetrykket må være tilstrekkelig til at gjengroingsarter beites. Vi foreslår å prøve med åtte søyer med lam (eller 10-12 hvis Gammelnorsk rase benyttes) eller tilsvarende beitepress med værere. Rasen anbefales å være Gammelnorsk sau.</p> <p><i>Skjøtselsfasen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Egnet område for etablering av slåtteng og åkre velges • Området gjerdes inn • Slåttenga slås med ljà eller tohjulstraktor med kniver omkring midten av juli. Høyet tørkes på bakken før det fjernes. • På åkeren dyrkes poteter og/eller korn. • Tang legges på skrinne arealer • Tiltak mot erosjon vurderes 	1, 2008

Sted/arealnavn	Karthenvisning(se Figur 4)/ kommentar	Mål med tiltaket	Arbeidsbeskrivelse	Prioritet/tidsangivelse
Vest og nord for bebyggelsen	Sk3	<p><i>Restaureringsfasen:</i> Gjenskape engvegetasjon ved å reversere gjengroing og erosjon.</p> <p><i>Skjøtselsfasen:</i> Opprettholde engvegetasjonen.</p>	<p><i>Restaureringsfasen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Som Sk2 • Det <i>kan</i> bli behov for å gå inn med slått i sterkt gjengrodde områder, i tillegg til beitingen. Dette må vurderes et par ganger i sesongen, rundt midten av juni og mot slutten av juli. <p><i>Skjøtselsfasen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Beiting med sau. Beitetrykket må være så hardt at vegetasjonen er godt nedbeitet ved beitesesongens slutt, dvs. at det er lite dødgras og graset er kort. 	1, 2008
Sør for bebyggelsen	Sk4	Opprettholde engvegetasjonen	<p>Området bærer ikke preg av gjengroing, og man kan gå rett på skjøtselsfasen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beiting med sau. Beitetrykket må være så hardt at vegetasjonen er godt nedbeitet ved beitesesongens slutt, dvs. at det er lite dødgras og graset er kort. 	2
Tennskjæret	Sk5		Kan fungere som avlastningsbeite for sau	

Figur 4: Kart over restaurerings- og skjøtselsforslag på Skjærvær. Området sør for begyggelsen ved moloen behandles likt som SK 3

7.3 Antall beitedyr

Det er ikke enkelt å gi et anslag på antallet beitedyr som vil være riktig å bruke i starten. Skjærvær har ikke vært beitet på lang tid, og er mer eller mindre gjengrodd med ulike arter. Beitegrunnet er derfor annerledes i dag enn den gang arealene fremdeles var i bruk. Variasjonene mellom år kan være store, avhengig av vekstsesongens start, nedbørsforhold med mer. På grunn av til dels grunt jordsmonn er øybeitene sårbare hvis det inntreffer lengre tørkeperioder. Samtidig er det viktig at beitetrykket er tilstrekkelig til å gjennomføre den restaureringen eller skjøtselen beitet er ment å gjøre. Anslagene vi kommer med her, er derfor et estimat basert på sammenlikning med øyer i nærheten som vi vet beites og antall dyr som brukes der, opplysninger om tidligere dyretall, hvorvidt vi skal ha skjøtsels- eller restaureringsbeiting og dagens vegetasjonstilstand. Det er av største betydning at beitetrykket følges tett og justeres opp og ned etter behov, samt at erfaringene som høstes på en eller annen måte blir samlet slik at man kan dra nytte av den senere og andre steder. Man må ha tilgang til alternative beiter når dyr må flyttes.

Forslag til antall beitedyr på Skjærvær er gitt i Tabell 3. Vi foreslår at i restaureringsfasen kan Tennskjæret, eventuelt også andre øyer i nærheten som ikke omfattes av skjøtselsplanen, fungere som avlastningsbeiter.

På Skjærvær har vi til sammen ca. 100 dekar med god beiteverdi som kan beites. I reastureringsfasen må beitetrykket være nokså høyt, og man bør ta høyde for at dyr må flyttes litt utpå sommeren.

Forslaget på antall sau (søyer med lam) vist i tabell 3 mener vi er et fornuftig antall å starte med for at man skal få kontroll på og reversere gjengroingsprosessen på Skjærvær. Det anbefales å benytte Gammelnorsk sauerase da denne rasen er lettere enn norsk kvitsau og derfor vil være mer skånsom med tanke på erosjonsfaren på Skjærvær. Saueantallet kan da ganges opp med en faktor på 1,5 som vil gi 12 søyer med lam, evt. tilsvarende beitepress med værere av Gammelnorsk rase. Vi poengterer at oppfølging og kontinuerlig evaluering er viktig i et sårbart område som Skjærvær slik at justeringer kan gjøres underveis i beitesesongen.

Tabell 3. Forslag til antall dyr på Skjærvær. Antall sau oppgis for antall voksne Norsk kvit sau. Lamma kommer i tillegg. Brukes Gammelnorsk sau eller spæl ganges tallet med en faktor på hhv. 1,5 og 1,3.

Øy/fase	Antall kvitsau	Antall Gammelnorsk sau
Skjærvær, restaureringsfase	8	12
Skjærvær, skjøtselsfase	8	12

7.4 Utstyrbehov

På Skjærvær vil det være behov for følgende utstyr:

- Gjerder og gjerdeutstyr. Det må vurderes hva som kan benyttes av gjerdemateriell som allerede finnes på øya.
- Tohjulstraktor/slåmaskin for slått av gjengroingsarter og slåttemark
- Ljå og ryddesag til bruk i områder hvor tohjulstraktor ikke kommer til
- Trillebår, greip og annet utstyr for tanglegging
- Div. spader og river
- Jordfres, hakker ol.l. til dyrking av åker

Det kan bli behov for annet utstyr i tillegg, listen er ikke uttømmende.

7.5 Måling og oppfølging

Det bør settes i gang et målings- og oppfølgingsprogram for utviklingen av verdiene for hele verdensarvområdet. På Skjærvær vil vi spesielt peke på følgende faktorer det er viktig å følge opp:

- Sauen som restaureringsarbeider - hvilken effekt har den i forhold til erosjonsfaren i restaureringsfasen før et godt gressdekke er etablert.
- Hva vil skje med våndbestanden gjennom å øke beitetrykket med sau. Vånd er en betydelig trussel overfor økt erosjon, og det er ønskelig å redusere bestanden.
- Lokaliteter på Skjærvær med fuglegjødslet eng, sump og vann har fått meget høy prioritet (Elven m.fl. 1988) som følge av en rekke regionale og noen nasjonale verneverdige arter som f.eks. islandskarse (bilde 5). Bestandsutviklingen for slike arter må følges opp både gjennom sesongen og mellom år.

Bilde 5: Skjærvær har en av Norges største populasjoner av islandskarse. Foto: T. H. Carlsen

8. Litteratur

Angeloff, M., Bjørklund, P.K., Bryn, A., Hofsten, J. & Rekdal, Y. 2004. Vegetasjon og skog på Vega. 21/04: 84.

Elven, R., Alm, T., Edvardsen, H. Fjelland, M., Fredriksen, K.E. & Johansen, V. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland. A Generell innledning. Beskrivelse for region Sør-Helgeland. - Økoforsk rapport 1988, 2A.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. - NINA Temahefte 12: 1-279.

Hatten, L. Utmarksbeite på Helgelandskysten - en løsning på flere problemer? I: Lind, V. og Hansen, I.: Foredrag fra 26. InterNorden. Nordiske sauedager 22.-25. juni 2000 på Planteforsk Tjøtta fagsenter. Planteforsk, Grønn forskning, 15/2000, 96 ss.

Hatten, L. & Norderhaug, A. 2001. Vegaøyene - et kystkulturlandskap i forfall eller en verdifull ressurs i det moderne samfunn? UTMARK 2001:1 (elektronisk tidsskrift på www.utmark.org)

Hatten, L., Sickel, H., Elven, R. & Norderhaug, A. 1995. Vegetasjonsendringer i et kystkulturlandskap. - Ottar 207: 16-27

Hatten, L., Follestad, A. & Nordehaug, A. 2001. Utmarksbeite på Helgelandskysten - en løsning på flere problemer. Rapport fra forprosjektet. - Høgskulen i Sogn og Fjordane Rapport 2/2001.

Hatten, L. H. Sickel & A. Norderhaug. 2002. Vegetasjonen i Vega. Fagrapport til nominasjons-dokumentet for Vegaøyene. Upubl.

Johansen, R. & I. E. Næss. 2002. Liv og virke i Vegaøyene. Vurderinger av lokalhistorisk karakter. Fagrapport til nominasjonsdokumentet for Vegaøyene. Upubl.

Lid, J. & Lid, D. T. 1994. Norsk flora. Sjette utgave. Det Norske Samlaget

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens Kartverk, Hønefoss.

Rekdal, Y. 2001. Husdyrbeite i fjellet. Vegetasjonstypar og beiteverdi. NIJOS rapport 7/01.

Sandvik, B. 1997. Skjærvær. Et fiskevær på Helgelandskysten. Hovedoppgave ved Institutt for landskapsplanlegging, Norges Landbrukshøgskole. Upubl.

Sickel, H. 1997. Kystkulturlandskap i forfall - vegetasjonsdynamikk i et nedlagt øyvær på Helgelandskysten. - Cand. scient.-oppgave i botanikk. Botanisk Hage & Museum, Univ. Oslo.

Virik, T. & Å. M. Øen. 1997. Skjærvær. Historisk dokumentasjon og forslag til skjøtselsplan for et fraflyttet fiskevær på Helgeland. Hovedoppgave ved Norges Landbrukshøgskole. Upubl.

Vedlegg

Oversikt over vedlegg

Nr Emne

- 1 Beskrivelse av vegtasjonstyper på Skjærvær
 - 2 Artsliste for Vegaøyen Verdensavområde (utenom hovedøya Vega)
-

Vedlegg 1. Beskrivelse av vegetasjonstyper på Skjærvær

Frisk fattigeng, vanlig utforming ("Engkvein-rødsvingel-gulaks-eng") (G4a)

Dette er den dominerende vegetasjonstypen på øya. Sør for den gamle innmarka utgjør denne vegetasjonstypen størstedelen av arealet, enten som sammenhengende eng, eller som flekker innimellom bergflater. Fuktigheten varierer en del, fra friske til skrinne områder. Også jorddybde og vegetasjonsdekke varierer - fra sammenhengende til åpne bergflater med vegetasjon innimellom. En del steder er vegetasjonstypen gjengrodd med mjødurter. I områdene nær bebyggelsen forekommer vegetasjonstypen hovedsaklig som fragmenter innimellom mjødurtdominerte vegetasjonstyper.

Noterte arter: rødsvingel, fuglevikke, gulflatbelg, åkerforglemmegei, småengkall, øyentrøst spp., smalkjempe, vanlig arve, kornstarr, teiebær, blåklokke, løvetann, blåkoll, kvitkløver, marikåpe spp., lifiol, gåsemure, småørkvein.

Vekselfuktig, baserik eng (G11)

Flekkvis i vegetasjonstypen *Frisk fattigeng* forekommer små fragmenter av rikere utforminger der det ligger skjellrester eller der det er årer med kalkrike bergarter. Kun angitt et sted på Skjærvær, da denne vegetasjonstypen har svært liten utbredelse der. I tillegg til artene i den fattige enga finner man her bl.a. villin, flekkmure, ljåblom, bakkesøte og bittersøte.

Våt/fuktig middels næringsrik eng, mjødurter-utforming (G12c)

Forekommer i hovedsak i fuktige søkk nær bebyggelsen, dvs. på gammel innmark, men den finnes også i fuktige søkk i ellers skrinne arealer.

Frisk næringsrik "gammeleng" gjengrodd med ulike høgvokste arter (G14)

Fremstad påpeker at skillet mellom denne og *G13 Frisk næringsrik "natureng"* ikke er tydelig, og det er ofte vanskelig å vite hvor man skal føre vegetasjonen. Vi har valgt å føre den til G14. Vegetasjonstypen forekommer i hovedsak på næringsrike arealer nær bebyggelsen, dvs. på gammel innmark. Nær husene domineres vegetasjonen flekkvis av hageplanten *blåmunke*, som har spredt seg etter fraflytting. På arealer som trolig er gamle åkre dominerer *strandør*. Ellers er mjødurter viktigste gjengroingsart i denne vegetasjonstypen.

Erosjonsflater - Vegetasjon dominert av ettårige arter

På arealer der vånd har gravd ganger, blottlegges jord og man får erosjon under de rådende økologiske forholdene på Skjærvær. På disse erosjonsflatene finner man en sammensetning av ettårige arter. Vanlige arter på disse flatene er bl.a. natt og dag, vrangdå og strandbalderbrå. Vegetasjonstypen finnes hovedsaklig som små flekker i mosaikk med annen vegetasjon, og er kun vist med symboler på kart. Fremstad (1997) har ingen kategori som dekker denne vegetasjonstypen.

Vegetasjon på vegkanter og annen skrotemark (I2)

I forbindelse med bygging av to store moloer på Skjærvær, er det to steinbrudd på øya: ett lengst i nord, og ett omtrent midt på øya, begge på øyas østside. Vegetasjonen her er ført til skrotemark, men vi har ikke prioritert tid til nærmere klassifisering av utforming.

Strandberg (X1)

Langs kystlinja på Skjærvær, og langs valen sør på øya, er et bredt belte med bergflater. Store partier er uten annen vegetasjon enn lav og mose. På mer beskyttede partier vokser det karplanter flekkvis. Ellers i øygarden er denne sona stort sett smal, og er ikke kartlagt i denne undersøkelsen. På Skjærvær utgjør imidlertid disse bergflatene så stort areal at de er skilt ut på kartet. Både den rike og den fattige utformingen forekommer, men vi har ikke skilt mellom disse.

Fuglegjødlets kystvegetasjon, gras/urt-utforming (X2b)

Her ytterst ute på kysten forekommer flere steder vegetasjon som er gjødlet av fugl. På Skjærvær finner vi flekker med slik vegetasjon. På disse flekkene dominerer arter som strandbalderbrå, engsyre, stemorsblomst, vendelrot m.fl.

Vedlegg 2: Artsliste for Vegaøyen Verdensavområde (utenom hovedøya Vega).
Nomenklatur etter Lid & Lid 1994.

Norske navn	Latinske navn
Akstusenblad	<i>Myriophyllum spicatum</i>
Andemat	<i>Lemna minor</i>
Atlanterhavsløvetann	<i>Taraxacum seksj. Spectabilia</i>
Bakkestjerne	<i>Erigeron acer ssp. acer</i>
Bakkesøte	<i>Gentianella campestris ssp. campestris</i>
Beitemarikåpe	<i>Alchemilla monticola</i>
Beitesveve	<i>Hieracium seksj. Vulgata</i>
Bekkeblom	<i>Caltha palustris</i>
Bergkvein	<i>Agrostis vinealis</i>
Bergskrinneblom	<i>Arabis hirsuta</i>
Bergsveve	<i>Hieracium seksj. Oreadea</i>
Bitterbergknapp	<i>Sedum acre</i>
Bittersøte	<i>Gentianella amarella ssp. amarella</i>
Bjønbrodd	<i>Tofieldia pusilla</i>
Bjønnskjegg	<i>Trichophorum cespitosum</i>
Bladsveve	<i>Hieracium seksj. Foliosa</i>
Bleikstarr	<i>Carex pallescens</i>
Bleiksøte	<i>Gentianella aurea</i>
Bleikvier	<i>Salix hastata</i>
Blokkebær	<i>Vaccinium uliginosum</i>
Blåbær	<i>vaccinium myrtillus</i>
Blåklokke	<i>Campanula rotundifolia</i>
Blåknapp	<i>Succisa pratensis</i>
Blåkoll	<i>Prunella vulgaris</i>
Blåstarr	<i>Carex flacca</i>
Blåtopp	<i>Molinia caerulea</i>
Bringebær	<i>Rubus idaeus</i>
Brudespore	<i>Gymnadenia conopsea</i>
Brunrot	<i>Scrophularia nodosa</i>
Bruskmelde	<i>Atriplex glabriuscula</i>
Bråtestarr	<i>Carex pilulifera</i>
Bueforglemegei	<i>Myosotis laxa ssp. laxa</i>
Buestarr	<i>Carex maritima</i>
Bukkeblad	<i>Menyanthaceae trifoliata</i>
Buskfuru	<i>Pinus mugo</i>
Bustnype	<i>Rosa villosa ssp. mollis</i>
Bustjønnaks	<i>Potamogeton pectinatus</i>
Dagfiol	<i>Hesperis matronalis</i>
Dikeforglemmegei	<i>Myosotis laxa ssp. cespitosa</i>
Dikevasshår	<i>Call stagnalis</i>
Dunbjørk	<i>Betula pubescens</i>
Dunhavre	<i>Avenula pubescens</i>
Duskull	<i>Eriophorum angustifolium ssp. angustifolium</i>
Dvergmaure	<i>Galium trifidum</i>

Dvergjamne	<i>Selaginella selaginoides</i>
Einer	<i>Juniperus communis</i>
Elvesnelle	<i>Equisetum palustre</i>
Engfiol	<i>Ranunculus canina</i>
Engfrytle	<i>Luzula multiflora ssp multiflora</i>
Enghumleblom	<i>Geum rivale</i>
Engkvein	<i>Agrostis capillaris</i>
Engmarihånd	<i>Dactylorhiza incarnata ssp. incarnata</i>
Engmarikåpe	<i>Alchemilla subcenata</i>
Engrapp	<i>Poa pratensis ssp. pratensis</i>
Engreverumpe	<i>Alopecurus pratensis</i>
Engsoleie	<i>Ranunculus acris ssp. acris</i>
Engstarr	<i>Carex hostiana</i>
Engsvingel	<i>Festuca pratensis</i>
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>
Evjebrodd	<i>Limosella aquatica</i>
Evjesoleie	<i>Ranunculus repens</i>
Fagerfredløs	<i>Lysimachia punctata</i>
Fingerstarr	<i>Carex digitata</i>
Finnskjegg	<i>Nardus stricta</i>
Firblad	<i>Paris quadrifolia</i>
Fjellbakkestjerne	<i>Erigeron borealis</i>
Fjellbjørk	<i>Betula pubescens czerepanovii</i>
Fjellflokk	<i>Polemonium cearuleum</i>
Fjellfrøstjerne	<i>Thalictrum alpinum</i>
Fjellgulaks	<i>Anthoxanthum odoratum ssp. alpinum</i>
Fjellmarikåpe	<i>Alchemilla alpina</i>
Fjellnøkleblom	<i>Primula scandinavica</i>
Fjellrapp	<i>Poa alpina</i>
Fjellsmelle	<i>Silene acaulis</i>
Fjellsnelle	<i>Equisetum variegatum</i>
Fjelltistel	<i>Saussurea alpina</i>
Fjelløyentrøst	<i>Euphrasia frigida</i>
Fjørekoll	<i>Armeria maritima</i>
Fjøresaltgras	<i>Puccinellia maritima</i>
Fjøresaulauk	<i>Triglochin maritima</i>
Fjøresivaks	<i>Eleocharis unigelumis</i>
Fjøresøte	<i>Gentianella detonsa</i>
Flaskestarr	<i>Carex rostrata</i>
Flekkmarihånd	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Flekkmure	<i>Potentilla crantzii</i>
Flotgras	<i>Spragianium cf. augustifolium</i>
Fløyelsmarikåpe	<i>Alchemilla glaucescens</i>
Froskesiv	<i>Juncus bufonius ssp. ranarius</i>
Frynsestarr	<i>Carex paupercula</i>
Fuglestarr	<i>Carex ornithopoda</i>
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>
Følblom	<i>Leotodon autumnalis</i>
Geitrams	<i>Epilobium angustifolium</i>

Geitsvingel	<i>Festuca vivipara</i>
Gjeldkarve	<i>Pimpinella saxifraga</i>
Gjerdevikke	<i>Vicia sepium</i>
Gjetertaske	<i>Capsella bursa-pastoris</i>
Glansmarikåpe	<i>Alchemilla gracilis</i>
Glattmarikåpe	<i>Alchemilla glabra</i>
Glattveronika	<i>Veronica serpyllifolia ssp. serpyllifolia</i>
Grannmarikåpe	<i>Alchemilla filicaulis</i>
Grasstjerneblom	<i>Stellaria graminea</i>
Groblad	<i>Plantago major</i>
Grøftesoleie	<i>Ranunculus flammula</i>
Grønnkurle	<i>Coeloglossum viride</i>
Grønnstarr	<i>Carex demissa</i>
Gråstarr	<i>Carex canescens</i>
Gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>
Gulflatberg	<i>Lathyrus pratensis</i>
Gullris	<i>Solidago virgaurea</i>
Gulsildre	<i>Saxifraga aizoides</i>
Gulstarr	<i>Carex flava</i>
Gåsemure	<i>Potentilla anserina</i>
Hanekam	<i>Lychnis flos-cuculi</i>
Harerug	<i>Bostorta vivipara</i>
Havsivaks	<i>Schoenoplectus maritimus</i>
Hengeaks	<i>Melica nutans</i>
Hengeving	<i>Phegopteris connectilis</i>
Hestehavre	<i>Arhenatherum elatius</i>
Hesterumpe	<i>Hippuris vulgaris</i>
Hjertegras	<i>Briza media</i>
Hundegras	<i>Dactylis glomerata</i>
Hundekjeks	<i>Anthriscus sylvestris</i>
Hvitveis	<i>Anemone nemorosa</i>
Høymole	<i>Rumex longifolius</i>
Hårfrytle	<i>Luzula pilosa</i>
Hårstarr	<i>Carex capillaris</i>
Ishavsmelde	<i>Atriplex longipes ssp. praecox</i>
Ishavstarr	<i>Carex subspathacea</i>
Islandskarse	<i>Rorippa islandica</i>
Istervier	<i>Salix pentandra</i>
Jonsokkoll	<i>Ajuga pyramidalis</i>
Jåblom	<i>Parnassia pulustris</i>
Kantkonvall	<i>Polygonatum odoratum</i>
Karve	<i>Carum carvi</i>
Kattefot	<i>Antennaria dioica</i>
Kildeurt	<i>Montina fontana</i>
Kjevlestarr	<i>Carex diandra</i>
Kjøtttype	<i>Rosa dumalis</i>
Klengemaure	<i>Galium aparine</i>
Klourt	<i>Lycopus europeaus</i>
Klovasshår	<i>Callitriche hamulata</i>

Klubbestarr	<i>Carex buxbaumii ssp. buxbaumii</i>
Knappsisv	<i>Juncus conglomeratus</i>
Knegrass	<i>Danthonia decumbens</i>
Knereverumpe	<i>Alopecurus geniculatus</i>
Knopparve	<i>Sagina nodosa</i>
Kornstarr	<i>Carex panicea</i>
Kransalge sp.	<i>Chara sp.</i>
Kranskonvall	<i>Polygonatum verticillatum</i>
Krattmjølke	<i>Epilobium montanum</i>
Krekling	<i>Empetraceae nigrum</i>
Krushøymol	<i>Rumex crispus</i>
Krypkvein	<i>Agrostis stolonifera</i>
Krypsiv	<i>Juncus supinus ssp. supinus</i>
Krypsoleie	<i>Ranunculus repens</i>
Kvann	<i>Angelica archangelica</i>
Kvassdå	<i>Galeopsis tetrahit</i>
Kveke	<i>Elymus repens</i>
Kvitbladtistel	<i>Cirsium helenioides</i>
Kvitkløver	<i>Trofolium repens</i>
Kvitmaure	<i>Galium boreale</i>
Kystarve	<i>Cerastium diffusum</i>
Lappmarihånd	<i>Dactylorhiza lapponica</i>
Lappvier	<i>Salix lapponum</i>
Legeveronika	<i>Veronica officinalis</i>
Legevintergrønn	<i>Pyrola rotundifolia ssp. rotundifolia</i>
Lifiol	<i>Viola canina ssp. montana</i>
Liljekonval	<i>Convallaria majalis</i>
Lintorskemunn	<i>Linaria vulgaris</i>
Liten myrmaure	<i>Galium palustre ssp. palustre</i>
Lodnerublom	<i>Draba incana</i>
Loppestarr	<i>Carex pulicaris</i>
Lundrapp	<i>Poa nemoralis</i>
Lusegras	<i>Huperzia selago</i>
Lyngøyentrøst	<i>Euphrasia micrantha</i>
Løvetann sp.	<i>Taraxacum cf. coll.</i>
Marigras	<i>Hierochloe odorata ssp. odorata</i>
Marihånd sp.	<i>Dactylorhiza sp.</i>
Marinøkkel	<i>Botrychium lunaria</i>
Markjordbær	<i>Fragaria vesca</i>
Markrapp	<i>Poa trivialis</i>
Maurarve	<i>Moehringia trinervia</i>
Midtnorsk sivaks	<i>Eleocharis mamillata ssp. austriace</i>
Mjødurt	<i>Filipendula ulmaria</i>
Mjølke sp.	<i>Briza media</i>
Molte	<i>Rubus chamaemorus</i>
Musestarr	<i>Carex serotina ssp. pulshella</i>
Musøre	<i>Salix herbacea</i>
Mynte sp.	
Myrfiol	<i>Viola palustris</i>

Myrfrytle	<i>Luzula sudetica</i>
Myrhatt	<i>Potentilla palustris</i>
Myrklegg	<i>Pedicularis palustris</i>
Myrmaure	<i>Galium palustre</i>
Myrmjølke	<i>Epilobium palustre</i>
Myrsaulauk	<i>Triglochin palustris</i>
Myrsnelle	<i>Equisetum palustre</i>
Namdalspil	<i>Salix carprea ssp. carprea x viminalis</i>
Nattfiol	<i>Platanthera bifolia</i>
Nordlig strandbalderbrå	<i>Matricaria maritima ssp. subpolaris</i>
Norsk marikåpe	<i>Alchemilla cf. norvegica</i>
Nyremarikåpe	<i>Alchemilla murbeckiana</i>
Nyresoleie	<i>Ranunculus auricomus</i>
Nyresoleie	<i>Ranunculus auricomus coll.</i>
Ormetunge	<i>Ophioglossum vulgatum</i>
Osp	<i>Populus tremula</i>
Paddesiv	<i>Juncus bufonius ssp. bufonius</i>
Parkslirekne	<i>Fallopia japonica</i>
Pengeurt	<i>Thlaspi arvense</i>
Piggknopp sp.	<i>Sparganium sp.</i>
Pinselilje	<i>Narcissus poeticus</i>
Polarkarse	<i>Cardamine pratensis ssp. polemonioides</i>
Prestekrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>
Pølstarr	<i>Carex mackenziei</i>
Rabarbra	<i>Rheum xhybridum</i>
Reinrose	<i>Dryas octopetala</i>
Rips	<i>Limonium.ssp</i>
Rogn	<i>Sorbus aria</i>
Rognasal	<i>Sorbus hybrida</i>
Rome	<i>Narthecium ossifragum</i>
Rosenrot	<i>Rhodiola rosea</i>
Rundskolm	<i>Anthyllis vulneraria</i>
Rundsoldogg	<i>Droseraseae rotundifolia</i>
Rustsivaks	<i>Blysmus rufus</i>
Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>
Ryllsiv	<i>Juncus ariticulatus</i>
Rynkerose	<i>Rosa rugosa</i>
Rypebær	<i>Arctostaphylos alpinus</i>
Rød jonsokblom	<i>Silene dioica</i>
Rødflangre	<i>Epipactis atrorubens</i>
Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>
Rødknapp	<i>Knautia arvensis</i>
Rødsildre	<i>Saxifraga oppositifolia</i>
Rødsvingel	<i>Festuca rubra</i>
Rødtvetann	<i>Lamium purpureum</i>
Røsslyng	<i>Calluna vukgaris</i>
Saftmelde	<i>Suaeda maritima</i>
Saftstjerneblom	<i>Stellaria crassifolia</i>
Saltarve	<i>Sagina maritima</i>

Saltbendel	<i>Spergularia salina</i>
Saltsiv	<i>Juncus anceps</i>
Salturt	<i>Salicornia europaea</i>
Sandarve	<i>Arenaria serpyllifolia</i>
Sandsiv	<i>Juncus arcticus ssp. balticus</i>
Sauesvingel	<i>Festuca ovina</i>
Selje	<i>Salix caprea</i>
Seterrapp	<i>Poa pratensis ssp. alpigena</i>
Setersoleie	<i>Ranunculus hyperboreus ssp. hyperboreus</i>
Setervier	<i>Salix myrsinifolia borealis</i>
Shetlandsøyentrøst	<i>Euphrasia arctica ssp. borealis</i>
Sisselrot	<i>Polypodium vulgare</i>
Sitkagran	<i>Picea sitchensis</i>
Skarmarikåpe	<i>Alchemilla wichuriae</i>
Skarmarikåpe sp.	<i>Alchemilla cf. wichuriae</i>
Skinstryte	<i>Vaccinium uliginosum</i>
Skjermseve	<i>Hieracium umbellatum</i>
Skjoldbærer	<i>Scutellaria galericulata</i>
Skjørbusurt	<i>Capsella officinalis</i>
Skjørlok	<i>Cystopteris fragilis</i>
Skogburkne	<i>Athyrium filix-femina</i>
Skogmarihånd	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>
Skogrørkvein	<i>Calamagrostis canescens</i>
Skogsiv	<i>Juncus alpinoarticulatus</i>
Skogssoleie	<i>Ranunculus acris ssp. borealis ?</i>
Skogstjerne	<i>Trientalis europaea</i>
Skogstorkenebb	<i>Geraniaceae sylvaticum</i>
Skogsveve	<i>Hieracium seksj. Sylvatica</i>
Skogvikke	<i>Vicia sylvatica</i>
Skrubbær	<i>Cornaceea suecica</i>
Skvallerkål	<i>Aegopodium podagraria</i>
Slirestarr	<i>Carex vaginata</i>
Sløke	<i>Angelica sylvestris</i>
Slåtestarr	<i>Carex nigra ssp. nigra</i>
Smalkjempe	<i>Plantago lanceolata</i>
Smyle	<i>Deschampsia flexuosa</i>
Småbergknapp	<i>Sedum annuum</i>
Småbjønnskjegg	<i>Trichophorum cespitosum ssp. cespitosum</i>
Småengcall	<i>Rhinanthus minor</i>
Småhavgras	<i>Ruppia maritima</i>
Småpiggnopp	<i>Sparganium natans</i>
Småpiggnopp cf.	<i>Sparganium cf. natans</i>
Smårapp	<i>Poa subcaerulea</i>
Smårørkvein	<i>Calamagrostis stricta</i>
Småsivaks	<i>Eleocharis quinqueflora</i>
Småtjønnaks	<i>Potamogeton berchtoldii</i>
Småvasshår	<i>Callitriche hamulata</i>
Småvasssoleie	<i>Ranunculus aquatilis</i>
Snauveronika	<i>Veronica serpyllifolia ssp. serpyllifolia</i>

Soleiehov	<i>Caltha palustris</i>
Sprikevasshår	<i>Callitriche cophocarpa</i>
Stakekarse	<i>Barbarea stricta</i>
Stemorsblomst	<i>Violaceae tricolor</i>
Stivstarr	<i>Carex bigelowii</i>
Stjernemarikåpe	<i>Alchemilla acutiloba</i>
Stjernestarr	<i>Carex echinata</i>
Stolpestarr	<i>Carex nigra ssp. juncella</i>
Storblåfjær	<i>Polygala vulgaris</i>
Storengkall	<i>Rhinanthus serotinus</i>
Storhjelms	<i>Acontium napellus</i>
Stormarimjelle	<i>Melampyrum pratense</i>
Stormaure	<i>Galium album</i>
Stornesle	<i>Urtica dioica ssp. dioica</i>
Stortveblad	<i>Listera ovata</i>
Strandbalderbrå	<i>Matricaria maritima</i>
Strandkjeks	<i>Meum scoticum</i>
Strandkjempe	<i>Plantago lanceolata</i>
Strandkryp	<i>Glaux maritima</i>
Strandkvann	<i>Angelica littoralis</i>
Strandmelde	<i>Atriplex littoralis</i>
Strandrug	<i>Leymus arenarius</i>
Strandrør	<i>Palaris arundinacea</i>
Strandstjerne	<i>Aster tripolium</i>
Sumphaukeskjegg	<i>Crepis paludosa</i>
Sumpmaure	<i>Galium uliginosum</i>
Sumpkarse	<i>Cardamine pratensis ssp. dentata</i>
Svarthyll	<i>Sambucus nigra</i>
Svartstarr	<i>Carex atrata</i>
Svarttopp	<i>Bartsia alpina</i>
Svartvier	<i>Salix myrsinifolia</i>
Sverdlilje	<i>Iris pseudacorus</i>
Sveve sp.	<i>Hieracium sp.</i>
Særbustarr\ tvebustarr	<i>Carex dioica</i>
Sølvbunke	<i>Deschampsia cespitosa</i>
Sølvvier	<i>Salix glauca ssp. glauca</i>
Taglstarr	<i>Carex appropinquata</i>
Takrør ?	<i>Phragmites australis</i>
Tangmelde	<i>Atriplex prostrata ssp. prostrata</i>
Tangmelde/flikmelde	<i>Atriplex cf. prostrata</i>
Taresaltgras	<i>Puccinellia capillaris</i>
Teiebær	<i>Rubus saxatilis</i>
Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>
Tettegras	<i>Pinguicula villosa</i>
Tiggersoleie	<i>Ranunculus sceleratus</i>
Timotei	<i>Phleum pratensis ssp. pratensis</i>
Tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>
Torvull	<i>Eriophorum vaginatum</i>
Trillingsiv	<i>Juncus biglumis</i>

Trådsiv	<i>Juncus filiformis</i>
Trådtjønnaks	<i>Potamogeton filiformis</i>
Tuesildre	<i>Saxifraga cespitosa</i>
Tunarve	<i>Sagina procumbens</i>
Tundrasoleie	<i>Ranunculus hyperboreus ssp. arnellii</i>
Tungras	<i>Polygonum aviculare var. aviculare</i>
Tunrapp	<i>Poa annua</i>
Tusenblad	<i>Myriophyllum alterniflorum</i>
Tvebustarr	<i>Carex dioica</i>
Tveskjeggveronika	<i>Veronica chamaedrys</i>
Tyttebær	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>
Tågebær/teiebær	<i>Rubus saxatilis</i>
Ugrasløvetann	<i>Taraxacum seksj. Ruderalia</i>
Vaid	<i>Isatis tinctoria</i>
Vanlig arve	<i>Cerastium vulgare</i>
Vanlig høymol	<i>Rumex longifolius</i>
Vassarve	<i>Stellaria media</i>
Vasshår sp.	<i>Callitriche sp.</i>
Vegamaure	<i>Galium pumilum ssp. normanii</i>
Veikveronika	<i>Veronica scutellata</i>
Veitistel	<i>Cirsium vulgare</i>
Vendelrot	<i>Valeriana sambucifolia</i>
Venusvogn	<i>Aquilegia napellus</i>
Vier sp.	<i>Salix sp.</i>
Vill-lin	<i>Linum catharticum</i>
Villrips	<i>Ribes spicatum</i>
Villøk	<i>Allium oleraceum</i>
Vinmarikåpe	<i>Alchemilla vestita</i>
Vrangdå	<i>Galeopsis bifida</i>
Vårkål	<i>Ranunculus ficaria</i>
Vårmarihånd	<i>Orchis mascula</i>
Vårpengeurt	<i>Thlaspi caeruleum</i>
Vårskrinneblom	<i>Arabis thaliana</i>
Ørevier	<i>Salix aurita</i>
Åkerdylle	<i>Sonchus arvensis</i>
Åkerfoglemmegei	<i>Myosotis arvensis</i>
Åkerkål	<i>Brassica rapa ssp. campestris</i>
Åkermynte	<i>Mentha arvensis</i>
Åkersnelle	<i>Equisetum arvense ssp. arvense</i>
Åkersvineblom	<i>Senecio vulgaris</i>
Ålegras	<i>Zostera marina</i>